

Věc: Posudek bakalářská práce Vivian Šefrny Tematizování žen ve vybraných lživých ságách

Bakalářská práce Vivian Šefrny si klade za cíl prozkoumat tzv. lživé ságy z hlediska tematizování ženských postav. Jako výchozí pramenný korpus si autorka zvolila tzv. lživé ságy. Bohužel v celé práci pracuje pouze se ságami přeloženými do češtiny. V tom spočívá jedna z pastí její práce. Je totiž obtížné provádět kvalitativní analýzu, když jsme odkázáni nikoli na originální jazyk a jeho specifika nýbrž pouze na český překlad, jenž mohl ona kvalitativní hodnocení výrazně posunout. Druhá past, metodologická, spočívá ve skutečnosti, že autorka nereflektuje, jaké místo v souboru severských ság mají tzv. lživé ságy, resp. jaké místo mají jí zkoumané do češtiny přeložené lživé ságy v souboru ostatních lživých ság, resp. ság jako celku. Podle práce samotné i podle soupisu pramenů je jasné, že autorka s žádnými jinými primárními prameny nepracovala.

Za problematickou považuji i skutečnost, že autorka bakalářské práce ve výzkumných otázkách porovnává své přístupy s přístupy jiných bakalářských či diplomových prací. To nepovažuji za vhodné, protože se jedná pouze o práce školské, nikoli o práce vědecké, a to jak v rovině analytické, ani v rovině teoretické. V samotném textu se naštěstí vyrovnává, resp. povětšinou se spíše přiklání k tvrzení vsutku odborné sekundární literatury.

V kapitole metodologie se autorka nevěnuje metodologickým východiskům a naopak si rovnou klade tři otázky, kterými chce nazírat tzv. lživé ságy. Všechny tři otázky jsou de facto deskriptivní povahy: 1) Jak jsou tematizovány ženy ve vybraných lživých ságách? 2) Jsou ve vybraných lživých ságách kladně hodnoceny pouze ženy, napomáhající svým jednáním mužskému hrdinovi? 3) Jaký vztah žen a mužů reflektují sexuální scény? Jediné, co tedy autorka vnímá jako metodologické hledisko, je důraz na konkrétní situace. Z tohoto důvodu při zkoumání přístupu k ženám v lživých ságách na konkrétních situacích hledá dle jejího soudu dominantní motiv, resp. dominantní způsoby tematizování těchto žen, a to bez zřetele na sociální či jakékoli jiné kategorie. V samotném textu však onu dominantní funkci ve skutečnosti občas zaměňuje s kategorií sociální. V interpretacích totiž nakonec dospívá ke

konstatování o shodách a rozdílech mezi aristokratkami, resp. vladařkami, a ne-aristokratkami, resp. obyčejnými ženami.

Nejrozsáhlejší část práce představuje kapitola nazvaná *Analýza*. Té předchází pouze popisné shrnutí děje jednotlivých ság, pro samotnou práci nadbytečné. Za analýzu autorka bakalářské práce považuje způsob tematizování žen v jednotlivých lživých ságách rozčleněné do dvanácti kategorií. Její kategorizování je ale dosti schematické. Na jedné straně vedle sebe staví jasná opozita, tzn. ženy vnímané negativně či naopak pozitivně: žena krásná, žena škaredá; žena zachránkyně a žena čarodějka; žena děsivá a nebezpečná a žena zkrocená a podrobená apod., na straně druhé naopak pracuje s kategoriemi subjektivní povahy: žena moudrá, žena prozíravá, žena svá, žena panovačná. Pojednání (nikoli analýza!) o jednotlivých kategoriích je vcelku schematické. Do subjektivně zvolené kategorie autorka pouze přiřazuje místa, resp. konkrétní ženy a ženské jednání v jednotlivých lživých ságách. Jde tedy primárně o pouhé výpisky z pramenů, jež ale není třeba v bakalářské práci zveřejňovat, neboť nám primárně nejde o jejich excerpování, nýbrž o jejich interpretaci.

V samotných kapitolách, zahrnutých do oddílu *Interpretace a diskuze*, autorka bohužel povětšinou neinterpretuje zkoumané prameny (často ve zkratce pouze přetlumočí nejvýznačnější místa ze lživých ság, jež k dané kategorii přiřadila) a naopak spíše tlumočí a ztotožňuje se s názory sekundární literatury. V praxi to tedy znamená, že autorka bakalářské práce mnohdy pouze přiřazovala příklady do předem připraveného rastru, který ale nevznikal výhradně na lživých ságách, nýbrž na severské středověké literatuře jako takové. Těžko pak může autorka odpovědět na otázku, zda jsou lživé ságy v korpusu severské literatury nějak specifické či nikoli. Stejně tak nemůže říct ani nic o tom, zda se ženy nějak podílely na autorství ság, či dokonce na autorství lživých ság, tzn. zda tyto ságy odrážejí pouze mužský diskurz, či zda se do nich naopak mohl promítnout i diskurz svébytně ženský.

Podstatou práce by měly být závěry v podobě odpovědí na tři na úvod položené otázky. V těchto odpovědích již ale autorka pracuje se sociálními kategoriemi, tedy s ženami aristokratkami a ne-aristokratkami, resp. obyčejnými ženami, čehož se chtěla původně vyvarovat. Odpověď na první otázku je dosti jasná. Podle autorčina názoru je v lživých ságách tematizován ideál ženy, tedy ženy prozíravé, pomáhající, dodržující společenská očekávání, ženy krásné. V opozitu vůči nim je pak v lživých ságách tematizován jakýsi ne-ideál, jenž je vlastní především příšerám-obryním. Mimo to ale podle autorky existují tzv.

ženy své, tedy ženy mimo kategorie, přizpůsobující si život podle vlastních tužeb a přání. Nutno říci, že se jedná o interpretaci předem tušenou, neboť k obdobným závěrům dospěla analýza většiny středověkých vyprávěcích pramenů, v nichž jsou nejen ženy, ale mnohdy i muži pojímáni v opozitních kategoriích, mezi nimiž stojí úzká vrstva neutrálních hrdinů, resp. osob mimo hlavní děj, jež není třeba nijak tematizovat, kategorizovat apod.

Odpovědi na dvě další otázky jsou velmi stručné. Zjištění, že někdy jsou pozitivně hodnoceny i jiné ženy než ty, které pomáhají mužům, bylo rovněž možné předpokládat. Autorka bakalářské práce se pouze poněkud nechala svést tvrzením sekundární literatury, která výjimečně soudila jinak. Rovněž tvrzení, že ženy hrají v sexuálních scénách spíše pasivní roli a že muži mají povětšinou naopak roli nadřazenou, opět potvrzuje předem zřejmou představu, vlastní nejen ságám, ale i velké části středověké literatury. Ani zde se ale autorka nevyvarovala některých omylů sekundární literatury. Tvrdit, že sexuální poloha, tedy že v konkrétním případě líčení, v němž chalupníková dcera byla „tu nahoře, tu vespod“, svědčí o možné ženské dominanci či dokonce o převrácení sociálního řádu, je mimo středověkou realitu. Stačí se podívat do lékařských pojednání pozdního středověku, jež nejrůznější sexuální polohy popisují do největších detailů, aniž by však sexuální polohy měly něco společného s převrácením sociálního řádu. Mámivé a rádoby silné teze sekundární literatury je zkrátka třeba prověřovat a často i zpochybňovat, a ne si je brát jako pevnou minci.

Zcela stranou zůstala teze či otázka, kterou autorka naznačila v úvodu své práce. Zde totiž tvrdí, že křesťanství prohloubilo misogynii, která je prý pohanského původu. Bylo by proto žádoucí se ptát, zda se do lživých ság nějak promítala nová, křesťanská morálka, zda se ona křesťanská morálka promítá do předloh, s nimiž autoři lživých ság pracovali, či zda lživé ságy naopak nástup křesťanství nijak nereflektují. Zároveň by jistě bylo vhodné porovnat tematizování žen v lživých ságách i s jiným typem pramenů severské literatury, popřípadě severských pramenů jako takových, aby bylo možné ukázat, zda je ono tematizování, resp. konstruování ženského ideálu a ne-ideálu v lživých ságách v něčem výjimečné. Autorčina bakalářská práce spíše ukazuje, že tomu tak nebylo. Je ale otázkou, zda onen schematický a kategorizující přístup mohl odhalit něco jiného.

I přes tyto výtky doporučuji práci k obhajobě.

Martin Nodl